

BIPOLARNI ODGOVOR REPUBLIKE SRBIJE NA KRIVIČNA DELA I PREKRŠAJE MALOLETNIKA*

Prof. dr Slađana JOVANOVIĆ*
Vera SOFRENOVIĆ*

U radu je analiziran aktuelni krivičnopravni odgovor na kriminalitet maloletnika i potrebe za njegovom izmenom u segmentima koji ga čine polarizovanim u smislu popuštanja na jednoj strani, kada su u pitanju lakša krivična dela i zaoštavanje u pogledu težih oblika kriminaliteta koje vrše malololetnici. Navedeni predlozi su proistekli prvenstveno iz potreba prakse. Iako je u fokusu rada krivičnopravni odgovor, autorke daju osvrt i na reakciju Republike Srbije na prekršaje maloletnika, imajući u vidu potrebu za jedinstvenim, usklađenim odgovorom na maloletničku delinkvenciju koja ima oblike kažnjivih dela, kao i okolnost da je činjenje prekršaja, naročito sa elementima nasilja, neretko uvod u kriminalnu karijeru, te je neophodno i njima posvetiti pažnju. Na kraju je dat osvrt i na položaj maloletnih lica mlađih od četrnaest godina, imajući u vidu da je prema istraživanjima, njihova aktivnost koja ima obeležja kažnjivih dela u porastu.

KLJUČNE REČI: krivično delo / prekršaj / vaspitni nalozi / vaspitne mere / maloletnički zatvor / deca u sukobu sa zakonom

UVOD

Imajući u vidu (pre)česte reforme krivičnog prava - Krivičnog zakonika (dalje: KZ)¹, ali i drugih akata i to u pravcu za koji se vezuju sledeće odrednice: krivičnopravni ekspanzionizam (inflacija inkriminacija, često nedovoljno i tehnički dobro uređenih, nedovoljno određenih i usklađenih sa drugim inkriminacijama, ekspanzija sporednog krivičnog zakonodavstva i posezanje za krivičnim pravom kao primarnim sredstvom zaštite), represija i punitivni populizam (zadovoljavanje zahteva laičke javnosti u vezi sa oštrom reakcijom na izvršena dela čije su žrtve maloletna lica, s čim je u vezi i povećanje broja onih koji su za povratak smrtne kazne ili za uvođenje doživotnog zatvora,

---

* Rad je nastao kao rezultat na projektu broj 47011 koji finansira Ministarstvo, prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* Profesorka, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu. E-mail: sladjana.jovanovic@pravnofakultet.rs

* Sudija, predsednica Odeljenja za maloletnike Viši sud u Beogradu. E-mail: sofrenovicvs@gmail.com

¹ Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

pooštavanje propisanih kazni, zabrana ublažavanja kazne za pojedina dela), pravdanje zahtevima EU i onih poduhvata koji su očigledno neuspeli, odnosno ne odgovaraju na pravi način pomenutim zahtevima, krivičnopravni odgovor na kriminalitet maloletnika je ostao nepromenjen od 2006. godine, kada je na snagu stupio Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (ZM)², a prema kome je koncipiran i odgovor na prekršajne aktivnosti maloletnika u prekršajnom zakonodavstvu.

Više od deset godina primene ZM svakako predstavlja značajan vremenski period za uočavanje problema u praksi i traženja boljih rešenja. Sam sistem odgovora na kriminalitet maloletnika u Republici Srbiji koncipiran po tzv. zaštitničkom modelu odnosno modelu dobrobiti za maloletnog učinioca koji u fokus stavlja (pre)vaspitanje i prevenciju, sa elementima pravosudnog modela (o različitim modelima više u: Škulić, 2015) se može oceniti kao u osnovi dobar sistem, te ga i ne treba napuštati, ali potrebe pravosudne prakse sugerišu određene promene, o kojima će u ovom radu biti reči, a s obzirom na to da je u toku rad na dugo očekivanim izmenama i dopunama ZM.

1. ODGOVOR NA LAKŠA KRIVIČNA DELA

Prema ZM, za dela određene težine (ali i kada su u konkretnom slučaju ispunjeni drugi uslovi koji se odnose, u najkraćem na ličnost maloletnika i uslove u kojima živi) moguća je primena načela безусловnog oportuniteta krivičnog gonjenja, odnosno nepokretanja krivičnog postupka prema maloletniku (ili ako je postupak započet, obustava postupka), kao i primena načela uslovljenog oportuniteta krivičnog gonjenja primenom posebnih, diverzionih mera – vaspitnih naloga koji imaju najviše sličnosti sa posebnim obavezama – jednom vrstom vaspitnih mera, koje, za razliku od vaspitnih naloga jesu krivične sankcije, jer podrazumevaju sprovođenje krivičnog postupka, te ih može izreći samo sud, po okončanju postupka. Reč je o delima za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. U takvom slučaju, moguća su dva rešenja:

1. Javni tužilac za maloletnike može odlučiti da ne zahteva pokretanje krivičnog postupka iako postoje dokazi iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je maloletnik učinio krivično delo, ako smatra da ne bi bilo celishodno da se vodi postupak prema maloletniku s obzirom na prirodu krivičnog dela i okolnosti pod kojima je učinjeno, raniji život maloletnika i njegova lična svojstva. Radi utvrđivanja ovih okolnosti javni tužilac za maloletnike može zatražiti obaveštenja od roditelja, usvojioca, odnosno staraoca maloletnika, drugih lica i ustanova, a kad je to potrebno, može ova lica i maloletnika pozvati radi neposrednog obaveštavanja. On može zatražiti mišljenje od organa starateljstva o celishodnosti pokretanja postupka prema maloletniku, a može prikupljanje tih podataka poveriti i stručnom licu (socijalnom radniku, psihologu, pedagogu, specijalnom pedagogu i dr.) ako ga ima u javnom tužilaštvu. Ako je za donošenje odluke potrebno da se ispitaju lična svojstva maloletnika, javni tužilac za maloletnike može, u sporazumu sa organom starateljstva, uputiti maloletnika u prihvatilište za decu i omladinu ili u vaspitnu ustanovu, ali najduže do trideset dana (čl. 58. ZM).

---

² Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, "Službeni glasnik RS", br. 85/2006.

2. Javni tužilac za maloletnike ili sudija za maloletnike može odluku o nepokretanju postupka iz čl. 58. st. 1. ZM usloviti ispunjenjem jednog ili više vaspitnih naloga³, odnosno javni tužilac za maloletnike ili sudija za maloletnike može primentiti vaspitni nalog ako se radi o pomenutom lakšem krivičnom delu, a uslovi za primenu vaspitnog naloga su predviđeni u čl. 5. st. 3. ZM – priznanje dela i njegov odnos prema delu i oštećenom, dok prilikom izbora jednog ili više vaspitnih naloga javni tužilac, odnosno sudija za maloletnike mora uzeti u obzir u celini interes maloletnika i oštećenog, vodeći računa da se primenjivanjem jednog ili više vaspitnih naloga ne ometa školovanje ili zaposlenje maloletnika (čl. 8. st. 1. ZM). I u ovom slučaju nadležni organ saraduje sa roditeljima, usvojioцем ili staraoцем maloletnika i nadležnim organom starateljstva (čl. 8. st. 3. ZM).

Ako bismo napravili paralelu sa "krivičnim pravom za punoletna lica", zaključili bismo da se zaista dela ove težine mogu smatrati lakšim, jer i punoletno lice može izbeći krivični postupak pod određenim uslovima - odbacivanje krivične prijave ukoliko bude ispunjena preuzeta obaveza naložena od strane javnog tužioca (čl. 283. Zakonika o krivičnom postupku⁴); do nedavnih izmena Krivičnog zakonika, delo malog značaja pod određenim uslovima moglo je biti delo za koje je predviđena novčana ili kazna zatvora do pet godina (sada je vraćeno staro rešenje – za delo mora biti predviđena kazna zatvora do tri godine); u slučaju da posle izvršenog krivičnog dela, a pre nego što je saznao da je otkriven, otkloni posledice dela ili nadoknadi štetu prouzrokovanu krivičnim delom, punoletni učinilac se može nadati oslobođenju od kazne (čl. 58. st. 3. KZ). Dakle, za obe kategorije učinilaca – i maloletne i punoletne predviđeni su načini za izbegavanje krivičnog postupka ili pak, za oslobođenje od odgovornosti ili od kazne.

Međutim, sudska praksa je, kada su u pitanju maloletni učinioци, pokazala da bi trebalo pomeriti granicu i po pitanju težine dela za koja se može primeniti vaspitni nalog. Razlog je, najprostije rečeno, struktura maloletničkog kriminaliteta, tačnije dominacija imovinskih krivičnih dela, među kojima se najčešće pojavljuju teške krađe (Republički zavod za statistiku, 2017: 14). Za tešku krađu predviđena je kazna zatvora od jedne do osam godina (čl. 204. st. 1. KZ), zbog čega je isključena primena oportuniteta, odnosno vaspitnih naloga. Međutim, u praksi se često dešava da su maloletnici učinioци imovinskih krivičnih dela nesumnjivo situacionog karaktera, da ranije nisu vršili krivična dela, da posledice dela nisu teške, a što je najvažnije – da s obzirom na uzrast maloletnika, njegovu ličnost, njegov odnos prema delu i oštećenom, uslove u kojima živi, kompetentnost roditelja ili staratelja i sve okolnosti koje se uzimaju u obzir prilikom odlučivanja o sankciji (jer se u takvim slučajevima mora voditi postupak i maloletnik sankcionisati, ako su ispunjeni uslovi) nema potrebe za vođenjem krivičnog postupka, odnosno jasno je da se na njegovo delo može odgovoriti i primenom jednog ili više vaspitnih naloga. Tako se u praksi često dešava da više maloletnika (ali ne u smislu grupe iz čl. 112. st. 22. KZ) obiju frižider za sladoled ili rashladnu vitrinu i oduzmu sladoled ili piće, dakle, nekad stvari male vrednosti (u smislu čl. 210. KZ), a delo bude kvalifikovano kao teška krađa iz čl. 204. st. 1. KZ zbog radnje obijanja, koja prethodi oduzimanju.

---

³ Vrste vaspitnih naloga predviđene su u čl. 7 ZM: 1) poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete, izvinjenjem, radom ili na neki drugi način otklonile, u celini ili delimično, štetne posledice dela; 2) redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao; 3) uključivanje, bez naknade, u rad humanitarnih organizacija ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja; 4) podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga; 5) uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu.

⁴ "Službeni glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

S navedenim u vezi, interesantno je, ali i veoma važno skrenuti pažnju na postupanja u praksi baš kada su u pitanju teške krađe stvari male vrednosti, kod kojih je ispunjen uslov subjektivnog karaktera koji se zahteva kod krivičnog dela sitne krađe – potrebno je, naime, da je učinilac u konkretnom slučaju išao za tim da (prilikom krađe) pribavi malu imovinsku korist, s tim što vrednost stvari koja je oduzeta ne sme prelaziti 5.000 dinara (čl. 210. KZ – sitno delo krađe, utaje i prevare). Istraživanja sudske prakse (Trešnjev, 2005: 189-192) pokazuju da prevladuje mišljenje po kome je presudan umišljaj učinioaca, a ne okolnosti koje čine krađu teškom krađom. Kao argument se navodi i to što je odredba stava 1. čl. 204. KZ upućujuća, u smislu da upućuje na tzv. običnu krađu (čl. 203. KZ) od koje jedino može, uz odgovarajuće kvalifikatorne okolnosti, nastati teška krađa. Tek ukoliko se ne bi mogao utvrditi sadržaj umišljaja učinioaca koji čini delo privilegovanim (sitnim delom krađe, čl. 210. KZ) delo bi se kvalifikovalo kao teška krađa.

Istina, sud ne bi trebalo da bude vezan tužiocvom pravnom kvalifikacijom, a sam ZM navodi u čl. 74. (pored toga da će se odredbe Zakonika o krivičnom postupku o izmeni i proširenju optužbe primenjivati i u postupku prema maloletniku) da je veće za maloletnike ovlašćeno da i bez predloga javnog tužioca za maloletnike donese odluku na osnovu činjeničnog stanja koje je utvrđeno na glavnom pretresu, ali treba imati u vidu da o primeni načela oportuniteta, odnosno vaspitnih naloga pre svega treba da odlučuje javni tužilac za maloletnike u pretkrivičnom postupku. Dakle, u ovim slučajevima, umišljaj maloletnika koji, istina, nije kategorija koju poznaje ZM, jer se pitanje krivice maloletnika ne postavlja (osim u slučaju starijeg maloletnika kome treba izreći kaznu maloletničkog zatvora) mora biti presudan za kvalifikovanje dela u pitanju.

S napred navedenim u vezi važno je naglasiti i da je u porastu broj odgovora koji se sastoje u nepokretanju postupka, odnosno njegovoj obustavi, te da je u poslednje tri godine veći broj ovakvih okončanja maloletničkih predmeta u odnosu na broj predloga za izricanje krivične sankcije. Tako, 2016. godine u 2.040 slučajeva nije bilo postupka (od toga u 1.720 slučajeva postupak nije pokrenut), dok je u 1.603 podnet predlog za izricanje krivične sankcije (Republički zavod za statistiku, 2017: 30). Jedan od mogućih objašnjenja za ovakvu statističku sliku bi mogao biti zaključak nadležnog organa da se radi upravo o lakšem delu, za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina. Usvajanje rešenja da se vaspitni nalog može primeniti prema maloletnom učiniocu krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora do osam godina bi nesumnjivo povećalo broj primenjenih vaspitnih naloga. Međutim, kako bi se predupredilo posezanje za oportunitetom, odnosno za primenom vaspitnog naloga bez utvrđivanja celishodnosti ovakvog rešenja koje u fokusu ima samog maloletnika i njegove potrebe (a u njegovom interesu može biti i vođenje postupka i sankcionisanje) neophodno bi bilo obavezati javnog tužioca da temeljno ispita slučaj, odnosno ustanoviti njegovu obavezu da zatraži potrebna obaveštenja od roditelja, usvojioca, odnosno staraoca maloletnika, drugih lica i ustanova, te da od organa starateljstva zatraži mišljenje o celishodnosti vođenja postupka (i primene naloga), a ne da on samostalno odlučuje o tome u slučajevima lakših dela. Naime, sada u odredbi čl. 58. ZM stoji da on "može zatražiti obaveštenja od roditelja...", odnosno "može zatražiti mišljenje organa starateljstva...". Pitanje, je naime, da li je javni tužilac (i pored određene specijalizacije) zaista u mogućnosti da sam pravilno odluči o necelishodnosti vođenja postupka, odnosno primeni određenog vaspitnog naloga.

2. ODGOVOR NA TEŽA KRIVIČNA DELA

Kada su u pitanju teška krivična dela *in abstracto* (sudeći prema propisanoj kazni), koja čine maloletnici, a koja dobijaju i *in concreto* na težini (imajuću u vidu ličnost maloletnika, njegov raniji život, pa i njegovu krivicu, kada su u pitanju stariji maloletnici) sudska praksa ukazuje na potrebu za pooštavanjem dosadašnjeg odgovora. Pooštavanje je potrebno naročito u pogledu najteže i najređe, istina, izricane krivične sankcije – kazne maloletničkog zatvora. Naime, istraživanja pokazuju da maloletnici vrše najčešće krivična dela imovinskog karaktera, ali su sve češća dela sa elementima nasilja od kojih pojedina ostavljaju bez reči i iskusne profesionalce, sudije za maloletnike, koji smatraju da bi trebalo promeniti uslove u vezi sa izricanjem kazne maloletničkog zatvora. Prema čl. 28. ZM starijem maloletniku koji je učinio krivično delo za koje je zakonom propisana kazna zatvora teža od pet godina, može se izreći kazna maloletničkog zatvora ako zbog visokog stepena krivice, prirode i težine krivičnog dela ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru. Trajanje ove kazne ne može biti kraće od šest meseci ni duže od pet godina, a izriče se na pune godine i mesece. Za krivično delo za koje je propisana kazna zatvora dvadeset godina ili teža kazna, ili u slučaju sticaja najmanje dva krivična dela za koja je propisana kazna zatvora teža od deset godina, maloletnički zatvor može se izreći u trajanju do deset godina (čl. 28. ZM). Međutim, u praksi su se pojavljivala krivična dela (npr. ubistvo iz čl. 113. KZ) za koja bi bilo opravdano izreći kaznu maloletničkog zatvora u trajanju dužem od pet godina (imajući u vidu sve okolnosti koje utiču na odmeravanje kazne, naročito visok stepen krivice i potrebu pojačanog uticaja na maloletnika prema kome su ranije izricane vaspitne mere, ali bez uspeha). Stoga je predlog da se sudu ostavi na ocenu odmeravanje kazne maloletničkog zatvora u rasponu od jedne godine do deset godina, i kada se radi o krivičnom delu za koje se može izreći kazna zatvora teža od pet godina. Iako se kazna maloletničkog zatvora retko izriče, smatra se opravdanim ostavljanje samo jedne mogućnosti u pogledu maksimuma kazne maloletničkog zatvora – do deset godina⁵, upravo zbog slučajeva koji su se pojavljivali pred sudovima. Takođe, ne bi trebalo zanemariti ni generalno - preventivni učinak ovakvog rešenja, imajući u vidu i to da punoletna lica često podstrekavaju maloletnike da vrše teža krivična dela, upravo zbog toga što se računa na blažu sankciju.

Sledi jedan primer iz prakse koji opravdava pomenuto rešenje.

Maloletni B. S. iz B. je pravosnažno osuđen na kaznu maloletničkog zatvora u trajanju od 5 godina zbog krivičnog dela ubistva iz čl.113. KZ za koje je propisana kazna zatvora od 5 do 15 godina. On je u vreme izvršenja krivičnog dela bio na uzrastu starijeg maloletnika, s obzirom na to da je navršio 17 godina života. Prema njemu je ranije izrečena vaspitna mera sudski ukor iz čl. 13. ZM zbog krivičnog dela ugrožavanje javnog saobraćaja iz čl. 289. st.3. u vezi sa st.1. KZ.

Utvrđeno je da je lišio života svoju vanbračnu maloletnu suprugu u porodičnoj kući u kojoj su živeli na taj način što ju je u jutarnjim časovima, drškom od lopate, oko sat vremena u kontinuitetu udarao po glavi i telu od kojih udaraca je ona pokušala da se odbrani, nanevši joj povrede usled kojih je postepenim iskrvavljenjem nastupila smrt.

---

⁵ Ovakvo rešenje nije usamljeno u uporednom pravu. Vidi: Jovašević, D. (2012) "Kažnjavanje maloletnika u krivičnom pravu", u: *Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji*, Centar za prava deteta, Beograd, str. 273-282.

U iznetoj odbrani tokom postupka maloletni B. S. je u potpunosti priznao izvršenje krivičnog dela navodeći da je sa suprugom živeo u vanbračnoj zajednici oko godinu dana, da su se dobro slagali, ali da joj je zamerio što je dva puta namerno izazvala pobačaj kada je ostala u drugom stanju i to drugi put mesec dana pre predmetnog događaja, kao i da je sumnjao da ga vara, da ne može da objasni šta ga je tog jutra spopalo i zbog čega je otišao u šupu, uzeo lopatu, skinuo metalni deo i sa drškom od lopate se vratio u kuću i bez ikakvog povoda tom drškom počeo da udara suprugu po glavi i telu, da je to trajalo oko sat vremena, da nije želeo da je ubije, ali mu je "tako došlo" i da se mnogo kaje zbog toga što je učinio.

Iz nalaza i mišljenja sudskih veštaka neuropsihijatra i psihologa utvrđeno je da je maloletni B. S. osoba u fazi razvoja čije su intelektualne sposobnosti ispod proseka, da njegova duševna razvijenost ne odstupa od nivoa za kalendarski uzrast, te da se u vreme izvršenja krivičnog dela nalazio u stanju povišene emocionalne napetosti, pa su njegove sposobnosti shvatanja dela kao i mogućnost upravljanja postupcima bile smanjene, ali ne i bitno. Nadalje je utvrđeno da maloletni B. S. potiče iz višečlane romske porodice niskog socio-ekonomskog statusa koja se izdržava sakupljanjem sekundarnih sirovina, da je odrastao u specifičnim porodičnim uslovima, jer je njegov otac živeo sa dve žene i četrnaestoro dece, da su njegovi roditelji primitivni i bez znanja za uspešno roditeljstvo, da nema usvojene socijalne norme niti ih poznaje, da kod njega postoji visok stepen vaspitne zapuštenosti, da je završio jedan razred osnovne škole, da nije profesionalno osposobljen, te da se kod njega recidiv ne može isključiti.

Prilikom izbora krivične sankcije sud je imao u vidu da se radi o starijem maloletniku koji je učinio krivično delo za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, kod koga postoji visok stepen krivice, s obzirom na to da je prilikom izvršenja dela ispoljio upornost, bezobzirnost, brutalnost i bezosećajno ponašanje, posebno imajući u vidu brojnost i vrstu nanetih povreda po celom telu oštećene, kao i činjenicu da je maloletnik oštećenju nanosio povrede u trajanju od jednog sata najmanje, da je pritom oštećena bila svesna, na šta ukazuju odbrambene povrede, te imajući u vidu tešku posledicu krivičnog dela - smrt oštećene, zbog čega ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu meru, te da je prema maloletnom B. S. neophodno izreći kaznu maloletničkog zatvora u trajanju od 5 godina, što shodno čl. 29. ZM predstavlja maksimalnu kaznu maloletničkog zatvora za navedeno krivično delo, a za koje je propisana kazna zatvora od 5 do 15 godina.

Naime, sud je prilikom odmeravanja kazne maloletničkog zatvora u smislu čl. 3. ZM imao u vidu težinu izvršenog krivičnog dela i posebno granice propisane zakonom za izricanje kazne za isto, svrhu maloletničkog zatvora, stepen zrelosti maloletnika, vreme koje je potrebno za njegovo vaspitanje i stručno osposobljavanje, kao i sve okolnosti iz čl. 54. st. 1. KZ, koje utiču da kazna bude veća ili manja, pa je od olakšavajućih okolnosti imao u vidu priznanje maloletnika i njegovo iskreno držanje pred sudom, kao i izraženo kajanje, dok je kao otežavajuću okolnost cenio da se maloletnik drugi put nalazi u postupku pred sudom, s obzirom da mu je ranije izrečena vaspitna mera sudski ukor. Takođe je sud prilikom odmeravanja kazne imao u vidu da je maloletnik vaspitno zapušten, da nije usvojio socijalne norme niti socijalno poželjno ponašanje, da je završio samo jedan razred osnovne škole i da nije profesionalno osposobljen, a posebno je imao u vidu način na koji je krivično delo izvršeno kao i da je isto izvršeno prema vanbračnoj supruzi kao i činjenicu da je prilikom izvršenja krivičnog dela pokazao naročitu upornost, što se vidi iz toga koliko je sam događaj trajao.

Međutim, sud u konkretnom slučaju, shodno odredbi čl. 29. ZM, nije imao zakonske mogućnosti da maloletnom B.S. izrekne kaznu maloletničkog zatvora veću od pet godina, iako iz svih napred navedenih okolnosti, po oceni suda, proizlazi da je izrečena kazna preblaga i da bi u konkretnom slučaju kazna maloletničkog zatvora u trajanju od deset godina bila nužna da bi se maloletnik uz kontinuirani i trajni nadzor, izdvajanjem iz dosadašnje sredine i uticajem stručnih lica potpuno prevaspitao, kako bi se kod njega javila lična odgovornost i kako bi se stručno osposobio i reintegrirao ponovo u društvenu zajednicu, te da bi se istom postigla svrha izricanja krivične sankcije i uticalo ne samo na njega već i na druge maloletnike da ne vrše krivična dela, odnosno da bi ova stroža kazna s obzirom na sve okolnosti slučaja i sve ukupne lične i porodične prilike maloletnog B. S. bila nužna i dovoljna da se u konkretnom slučaju ostvari svrha izricanja kazne maloletničkog zatvora, koja se blažom kaznom ili vaspitnom merom ne bi mogla ostvariti.

U pogledu odgovora države na teža dela maloletnika, ne misleći pritom samo na težinu dela izraženu kroz propisanu kaznu za delo, već prevashodno na okolnosti koje su vezane za raniji život i ličnost maloletnika i potrebu neutralizacije određenog "opasnog stanja" u kome se on nalazi (zbog psihofizičkih osobnosti, tačnije poremećaja) važno je skrenuti pažnju na vaspitne mere među kojima posebnu pažnju zavređuje zavodska vaspitna mera upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje (čl. 134. ZM). Sudska praksa i istraživači (Ilić, Maljković, 2015: 113) konstatuju da je sve veća potreba za primenom ove mere, a primene nema, iz prostog i nezamislivog razloga - nema adekvatne ustanove. Procene su da se u vaspitnim ustanovama nalazi između 30 – 40% maloletnika sa karakterističnim poremećajima i potrebom za posebnim tretmanom, ali pokušaja da se jedna ovakva ustanova oformi nema (*Ibid*), što je nedopustivo. Brisanje ove mere upućivanja u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje iz registra vaspitnih mera zbog toga što nema ustanove bi značilo potvrdu odsustva volje države da obezbedi ustanovu koja je od strane stručnjaka ocenjena kao neophodna, te zanemarivanje najboljeg interesa sve brojnije kategorije maloletnika, čiji problemi u ponašanju proističu iz zdravstvenih poremećaja ili problema koji se ne mogu kontrolisati u uslovima otvorene zaštite, a nije indikovano izricanje mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi.

U pogledu određivanja maksimalne dužine trajanja zavodske vaspitne mere upućivanja u vaspitno-popravni dom prilikom njenog izricanja i povratka na ranije rešenje kojim se trajanje ove mere utvrđuje u rasponu od jedne do pet godina, otvara se pitanje kompetentnosti suda da prilikom izricanja mere odredi vreme koje je potrebno za (pre)vaspitanje maloletnika, dok nije sporna potreba za podzanjem i minimuma i maksimuma trajanja ove mere iz istih onih razloga koji opravdavaju pooštavanje kazne maloletničkog zatvora. U slučaju da se aktuelno rešenje promeni u pogledu određivanja trajanja mere prilikom njenog izricanja, postavlja se pitanje na osnovu kojih kriterijuma će biti određivana maksimalna dužina trajanja ove vaspitne mere, a otvara se i niz problema u vezi sa realizacijom individualnog programa rada i neravnoteže u kolektivu štićenika vaspitno-popravnog doma (npr. da li programi postupanja za maloletnike sa kraćom maksimalnom sankcijom treba da budu intenzivniji, kako motivisati one sa dužom maksimalnom sankcijom da istraju u pozitivnim promenama, kada oni sa kraćom sankcijom odlaze iz doma iako su činili disciplinske presteupe...). Nesumnjivo je da bi u takvom slučaju, prilikom određivanja trajanja ove vaspitne mere, sudu bila neophodna pomoć većeg broja stručnih lica (ne samo organa starateljstva, već i sudskih veštaka i dr.) kako bi se sudu pomoglo da odredi vreme njenog maksimalnog trajanja unapred ili bi se u

protivnom odlučivanju o maksimalnoj dužini trajanja ove vaspitne mere skoro poistovetilo sa odmeravanjem kazne maloletničkog zatvora. Moglo bi se dogoditi i da sudovi u praksi pribegavaju izricanju maksimalne zakonom određene dužine trajanja mere, jer svakako postoji mogućnost obustave izvršenja mere pre isteka njenog trajanja, kada bude ostvarenja njena svrha, kako bi se izbegao rizik pogrešne procene.

3. MALOLETNI UČINIOCI PREKRŠAJA

Kada je u pitanju prekršajna aktivnost maloletnika, najčešći su prekršaji i sa elementima nasilja, recidiv je čest, a upravo ta kategorija maloletnih učinilaca nastavlja dalje – put kriminalne karijere. Istraživanje koje je sprovedeno na tu temu ukazuje i na to da su česti prekršaji koji su na granici sa krivičnim delima, te da bi se njihovi izvršioc mogli naći i pred krivičnim sudom, ali da je odluka javnog tužioca bila da slučaj dobije prekršajnopравни epilog (Jovanović, Pašalić, 2015: 219). O ovoj pojavi – kompenzaciji pada broja krivičnih dela maloletnika sa elementima nasilja rastom broja prekršaja govore i rezultati istraživanja u čijim okvirima je vršeno poređenje ove dve vrste delikata maloletnika (Simeunović-Patić, 2009: 202). I ovaj podatak nas vraća na istaknutu potrebu za saradnjom javnog tužilaštva i onih koji brinu o maloletniku, naročito sa organom starateljstva prilikom odlučivanja o konkretnom slučaju. Porast broja i prekršaja i krivičnih dela sa elementima nasilja, te recidiva maloletnika, sa jedne strane i sa druge strane - porast broja nepokrenutih krivičnih postupaka ili "prebacivanja" krivičnih dela u prekršaje, razlog je za oprez i insistiranje na dobro promišljenoj odluci o najboljem interesu maloletnika. A da se nasilje lako ukorenjuje i da je potrebno na samom početku na pravi način intervenisati, pokazuju i istraživanja koja ukazuju na problem recidivizma kod maloletnika koji su ranije bili osuđeni čak za krivična dela protiv života i tela, koji pokazuje stopu porasta posle 1993. godine (Ljubičić, 2009: 350). Navedeno nesumnjivo ukazuje na značaj adekvatnog odgovora na prekršaje maloletnika, te otvara i pitanje usklađene reakcije na obe vrste kažnjivih dela.

U pogledu maloletnih učinilaca, Zakon o prekršajima (dalje: ZP)⁶ predviđa mogućnost novčanog kažnjavanja starijeg maloletnika (što nije predviđeno ZM), s tim što ne postoji mogućnost zamene neplaćene novčane kazne kaznom zatvora, već u obzir dolazi samo prinudna naplata na imovini maloletnika, njegovog roditelja ili drugog lica zaduženog da se o njemu stara (čl. 41. st. 7. ZP). Međutim, novčana kazna retko izriče (Cvjetković, 2013: 60), jer maloletnici obično nemaju novca, pa kaznu u krajnjoj liniji plaćaju roditelji, a (pre)vaspitni dometi u tom slučaju i nisu tako značajni (osim ako se roditelji ne angažuju više u tom smislu, pošto su oni, u krajnjoj liniji, kažnjeni).

Slično je i sa kaznom maloletničkog zatvora koja postoji, ali se gotovo ne izriče za prekršaje (Jovanović, Pašalić, 2015: 222), što je opravdano sa aspekta mogućnosti vaspitnog delovanja na maloletnika, jer za razliku od iste krivične sankcije – maloletnički zatvor u prekršajnom postupku može trajati najduže 30 dana, što se ne smatra dovoljnim za ostvarenje prevaspitnog uticaja na maloletnika koji je u ozbiljnijem sukobu sa zakonom i potreban mu je intenzivniji tretman. U protivnom, primena maloletničkog zatvora bi se pretvorila u punitivno preventivno delovanje od kojeg se u savremenom pristupu maloletničkom prestupništvu (za koji se Srbija opredelila) odustaje. Ova sankcija se smatra spornom imajući u vidu i postojanje maloletničkog zatvora kao krivične sankcije koja se

⁶ Zakon o prekršajima, "Službeni glasnik RS", br. 65/2013, 13/2016 i 98/2016 - odluka US.

izuzetno primenjuje i kada su u pitanju najteži oblici teških krivičnih dela (Stevanović, 2014: 105). Ipak, ima mišljenja da, u određenim slučajevima, ne bi trebalo u potpunosti zanemariti primenu ove kazne, jer se i kratkotrajnim lišenjem slobode, u kontaktu sa kvalifikovanim osobama koje će ukazati na društveno neprihvatljivo ponašanje, maloletnik može odvratiti od prestupništva (Milić, 2013: 26).

Kada su u pitanju maloletnici, sistem vaspitnih mera je u osnovi usklađen sa sistemom predviđenim u ZM, osim što su izostavljene zavodske vaspitne mere, jer se zbog vremena trajanja koje bi za njih bilo predviđeno nikakvi (pre)vaspitni rezultati ne bi mogli očekivati. Tako je predviđeno i kraće vreme trajanja vaspitnih mera, za šta je razlog samo težina delikta *in abstracto*, pa tako posebne obaveze ne mogu trajati duže od šest meseci, što je duplo kraće od vremena trajanja posebnih obaveza izrečenih u slučaju krivičnog dela (čl. 14. st. 4. ZM). Među posebnim obavezama za prekršaje nema obaveze iz čl. 14. st. 2. t. 8. ZM koja podrazumeva uključivanje maloletnika u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu, kao ni obaveze redovnog pohađanja škole (čl. 14. st. 2. t. 3. ZM), što su česte posebne obaveze koje se izriču maloletnim učiniocima krivičnih dela. Međutim, u prekršajnom pravu je predviđena jedna obaveza koje nema u krivičnom odgovoru na kriminalitet maloletnika: zabrana posećivanja određenih mesta i izbegavanje lica koja negativno utiču na maloletnika (čl. 76. st. 1. t. 3. ZP). Ova obaveza koja ima obrise obaveze koja može biti obuhvaćena zaštitnim nadzorom uz uslovnu osudu (čl. 73. st. 5. KZ) se čini veoma korisnom, pa bi je trebalo preneti i na polje krivičnog prava. Mere pojačanog nadzora mogu trajati takođe duplo kraće u odnosu na mere krivičnog prava (najmanje tri meseca, a najduže jednu godinu) s tim da nije predviđena mogućnost izricanja jedne ili više posebnih obaveza uz meru pojačanog nadzora (čl. 19. st. 1. ZM), što bi trebalo izmeniti. Trebalo bi izmeniti i odredbu čl. 80. st. 1. ZP u kojoj se pominju vaspitne mere i posebne obaveze odvojeno, kao dve različite vrste sankcija, iako to nije tačno. Posebne obaveze su vrsta vaspitnih mera (mere usmeravanja) što i stoji u čl. 74. ZP i čl. 11. st. 1. t. 1. ZM.

U sferi odgovora na prekršaje maloletnika treba ukazati na potrebu za specijalizacijom sudija. Sudije prekršajnih sudova od 1. januara 2010. godine nisu specijalizovane, odnosno ne sude (određeni pojedinci) samo maloletnicima. Naime, "maloletnički predmeti" su ranije cenjeni kao teža vrsta predmeta i dodeljivani su pojedincima koji su ocenjeni kao senzibilisani za materiju maloletničkog prestupništva (vodilo se računa o afinitetu, godinama, roditeljstvu i dr.). Međutim, s obzirom na to da je uočeno da su sudije koje su postupale u ovako teškim predmetima bile neuspešne u reizboru, odustalo se od prakse tzv. specijalizacije. Takvoj situaciji je doprinelo i neodlučivanje od strane Visokog saveta sudstva u zakonskom roku o kriterijumima i merilima za vrednovanje rada sudija (Jovanović, Pašalić, 2015: 224). Ipak, smatra se da sudije za prekršaje moraju da ostvare vaspitni uticaj na maloletnog učinioca (Tukar, 2009: 153), moraju da deluju preventivno, da kroz razgovor i adekvatnu sankciju odvrte maloletnika od povratka pred sud. Dakle, specijalizacija sudija je neophodna, baš kao i u krivičnom pravosuđu, te je neophodno ove predmete usmeriti ka najprijemčivijima i najsenzibilnijima za materiju maloletničkog prestupništva (Jovanović, Pašalić, 2015: 224).

4. DECA U SUKOBU SA ZAKONOM

Na kraju, ne treba zaboraviti ni "decu sa problemima u ponašanju", naročito "decu u sukobu sa zakonom" - lica koja su mlađa od 14 godina koja čine protivpravna dela sa

obeležjima krivičnih dela ili prekršaja, a koja se ne mogu sankcionisati. Kako izveštava Republički zavod za socijalnu zaštitu njihov broj je u stalnom porastu (RZSZ, 2016: 30), ali se iz izveštaja ne vidi koje je mere sistem socijalne zaštite preduzimao u tim slučajevima i kakva je evaluacija njihove primene (za razliku od kategorije maloletnika u vezi sa kojom su dati iscrpni podaci u vezi sa primenom vaspitnih naloga i izrečenih krivičnih sankcija za maloletnike). Možda bi ipak trebalo razmotriti i predlog za spuštanje starosne granice za sankcionisanje maloletnih lica imajući u vidu napred iznete podatke, kao i okolnost da je ova granica određena u drugo doba, za maloletnike sa drugačijim načinom života i brzinom sazrevanja (Ignjatović, 2015: 30), a takođe svestrano razmotriti mogućnost primene određenih vaspitnih naloga i prema maloletnim licima starosti 12 i 13 godina.

Ukažimo i na specifičnost prekršajnog prava u pogledu odgovornosti roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja deteta ili maloletnika (čl. 72. ZP) u slučaju da se učinjeni prekršaj može pripisati propuštanju dužnog nadzora pomenutih lica, a koja su bila u stanju da ga vrše. Ako je u pitanju dete, roditelji će pod navedenim uslovima odgovarati kao da su sami učinili prekršaj. U pogledu maloletnika situacija je nešto drugačija: zakonom se može propisati da će za prekršaj odgovarati roditelji, usvojitelji, staratelji, pod gore navedenim uslovima, a može se čak ustanoviti i odgovornost drugog lica za koje je propisana obaveza vršenja nadzora nad maloletnikom koji je učinio prekršaj. Moglo bi se zaključiti da je za roditelje bolje da njihova deca vrše protivpravna dela koja će biti kvalifikovana kao krivična, jer oni neće biti pozvani na odgovornost, kao ni dete (koje nije navršilo 14 godina), dok će maloletnik biti sankcionisan najverovatnije istom sankcijom koja bi mu bila izrečena za prekršaj, imajući u vidu sličnosti između sistema prekršajnih i krivičnih sankcija za maloletnike. U vezi sa temom o odgovornosti drugog za prekršajno delanje maloletnika, postavlja se pitanje zašto nije predviđena i odgovornost drugog lica za koje je propisana obaveza vršenja nadzora nad detetom (npr. vaspitčice, nastavnika), dok takva mogućnost postoji kada su u pitanju stariji učinioci prekršaja – maloletnici (čl. 72. st. 3. ZP). Predviđanjem te mogućnosti bila bi i obuhvatnije potencirana obaveza vršenja nadzora nad maloletnim licima i brige o njima (Jovanović, Marinović, 2016: 183). Nema istraživanja koje bi potvrdilo kako se pomenute odredbe primenjuju, te ne možemo ni utvrditi da li kažnjavanje roditelja ima pozitivne preventivne efekte kad je u pitanju prestupničko ponašanje njihove dece, ali nam ova tema daje šlagvort za otvaranje problema roditeljske (ne)brige kao značajnog faktora maloletničkog prestupništva.

S obzirom na to da su roditelji, odnosno njihove kompetencije percipirani kao veliki problem, treba još ukazati na važnost programa koji moraju biti posvećeni upravo njima i razvoju njihovih kompetencija (Jovanović, Sofrenović, 2016: 66-67). I strana iskustva pokazuju da najvažniji naponi vezani za prevenciju moraju biti fokusirani na porodicu maloletnih učinilaca, odnosno onih koji bi to mogli postati, obično zbog nebrige, u smislu zanemarivanja, ali i prezaštićivanja od strane roditelja. Evaluacija programa obuke o "roditeljskom menadžmentu" u SAD je pokazala da je program usmeren na roditelje dece starosti od tri do osam godina sa poremećajima u ponašanju dao dobre rezultate, odnosno da je kod između 2/3 i 3/4 dece postignuta značajna promena i povratak urednom bihevioralnom funkcionisanju (UN, 2003: 202).

ZAVRŠNI OSVRT

Važeći ZM se primenjuje duže od jedne decenije, te je bilo dovoljno vremena da praksa ukaže na potrebu za izmenom pojedinih, pre svega materijalno-pravnih odredbi. Izmene bi išle u pravcu bipolarnog odgovora države na kažnjiva dela maloletnika. S jedne strane, trebalo bi proširiti mogućnost primene vaspitnih naloga prema maloletnim učiniocima krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora do osam godina, imajući u vidu da se u praksi često sreću maloletni učinioci situacionih dela imovinskog karaktera, sa neznatnim štetnim posledicama, da ranije nisu vršili krivična dela, da izražavaju iskreno kajanje, te da bi s obzirom i na druge okolnosti vezane za lične i porodične prilike najcelishodnije bilo primeniti vaspitni nalog. Sa druge strane, trebalo bi pooštriti kaznenu politiku prema maloletnim učiniocima teških krivičnih dela kako u pogledu izricanja zavodske vaspitne mere upućivanja u vaspitno-popravni dom, tako i u pogledu izricanja maloletničkog zatvora, imajući u vidu da je praksa pokazala da su sve češća krivična dela sa elementima nasilja, od kojih pojedina, po načinu izvršenja i brutalnosti zasenjuju dela punoletnih učinilaca. Ovakvo rešenje bi ostvarilo bolje domete kako na planu specijalne tako i na planu generalne prevencije, naročito imajući u vidu podstrekavanje maloletnika od strane punoletnih lica na vršenje teških dela upravo zbog blažeg sankcionisanja maloletnika.

Ne sme se zanemariti ni prekršajna aktivnost maloletnika koja je neretko uvod u njihovu kriminalnu karijeru, te bi prilikom izmena i dopuna ZM trebalo voditi računa o usklađenosti odredaba ovog i Zakona o prekršajima (npr. uvesti specijalizaciju sudija prekršajnih sudova za postupanje prema maloletnim učiniocima, preispitati mogućnost izricanja novčane kazne za prekršaj i dr.).

Deca koja čine protivpravna dela sa obeležjima krivičnih dela ili prekršaja predstavljaju sve veći problem koji ne može rešiti sistem socijalne zaštite, pa treba razmotriti mogućnost sniženja starosne granice za sankcionisanje maloletnih lica i/ili mogućnost primene određenih vaspitnih naloga prema maloletnim licima starosti od 12 i 13 godina.

LITERATURA

1. Cvjetković, V. (2013) "Procesno-pravne odredbe o maloletnicima u Novom zakonu o prekršajima", *Postupanje sa maloletnicima u prekršajnom postupku*, Pravosudna akademija, USAID, Beograd, str. 35 – 64.
2. Ignjatović, Đ. (2015) "Kriminalitet maloletnika: stara tema i nove dileme", u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 19 – 37.
3. Ignjatović, Đ. (2014) "Stanje i tendencije kriminaliteta maloletnika u Srbiji", *Crimen*, br. 2, str. 173 – 195.
4. Ilić, Z., Miljković, M. (2015) "Izvršenje krivičnih sankcija prema maloletnicima", u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 105 – 120.
5. Jovanović, S., Marinović, M. (2016) "Odnos pojedinih sankcija i mera u krivičnom i prekršajnom pravu", u: Stevanović, I. (ur.) *Krivične i prekršajne sankcije i mere: izricanje, izvršenje i uslovni otpust*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 179 – 191.

6. Jovanović, S., Sofrenović, V. (2016) "Maloletni učinioci nasilja u porodici: žrtve disfunkcionalne porodice i nedovoljne brige društva", u: Gajin, S. (ur.) *Položaj deteta u krivičnompravnom sistemu*, Centar za unapređivanje pravnih studija, Beograd, str. 57 – 82.
7. Jovanović, S., Pašalić, Z. (2015) "Maloletni učinioci prekršaja sa elementima nasilja", u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 217 – 226.
8. Jovašević, D. (2012) "Kažnjavanje maloletnika u krivičnom pravu", u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletničko pravosuđe u Republici Srbiji*, Centar za prava deteta, Beograd, str. 265-282.
9. Ljubičić, M. (2009) "Recidivizam maloljetnih prestupnika: sociološka analiza trendova povratništva", u: Kron, L. (ur.) *Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 341 – 356.
10. Milić, Lj. (2013) "Materijalno-pravne odredbe o maloletnicima u novom zakonu o prekršajima", *Postupanje sa maloletnicima u prekršajnom postupku*, Pravosudna akademija, USAID, Beograd, str. 7 – 33.
11. Republički zavod za socijalnu zaštitu (2017) *Deca u sistemu socijalne zaštite 2016*, Beograd.
12. Republički zavod za statistiku (2017) *Maloletni učinioci krivičnih dela u Republici Srbiji 2016*, Bilten br. 630, Beograd.
13. Simeunović-Patić, B. (2009) "Obeležja kriminaliteta maloletnika u Srbiji i perspektive adekvatnog društvenog reagovanja", u: Blagojević, M., Stevanović, Z. (ur.) *Prevenција kriminala i socijalnih devijacija*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 199 – 227.
14. Stevanović, I. (2014) "Novo prekršajno zakonodavstvo i položaj maloletnih učinilaca prekršaja", *Prestup i kazna: de lege lata i de lege ferenda*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 101 – 116.
15. Trešnjev, A. (2005) *Teška krađa u teoriji i praksi*, Intermex, Beograd.
16. Tukar, M. (2009) "Uloga organa za prekršaje u prevenciji kriminaliteta", u: Kron, L. (ur.) *Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 145 – 156.
17. United Nations, *Juvenile Delinquency, World Youth Report, 2003*.
<http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/cho7.pdf> (pristupljeno: 5. 5. 2018).
18. Škulić, M. (2015) "Reforma maloletničkog krivičnog prava u Srbiji", u: Stevanović, I. (ur.) *Maloletnici kao učinioci i žrtve krivičnih dela i prekršaja*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 39 – 68.

Prof. Slađana Jovanović, PhD
Union University Faculty of Law in Belgrade

Vera Sofrenović
President of the Juvenile Department Higher Court in Belgrade

BIPOLAR RESPONSE OF THE REPUBLIC OF SERBIA TO CRIMINAL OFFENCES AND MISDEMEANORS OF JUVENILES

The paper analyzes the current criminal justice response to juvenile crime and the necessity of its polarization in terms of widening the scope of diversion orders for less serious criminal offences, and more severe response to serious offences committed by juveniles. The judicial practice has primarily suggested abovementioned amendments to the juvenile justice law. Although the criminal response is in the focus of this paper, the authors have also reviewed the reaction of the Republic of Serbia to misdemeanors committed by juveniles, having in mind the need for a comprehensive, coordinated response to juvenile delinquency which has forms of punishable offences, as well as the fact that the commission of misdemeanors, especially with elements of violence, makes very often an introduction to a criminal career. At the end, the authors take into consideration the position of children under the age of fourteen, having in mind that according to the research their delinquency with the characteristics of punishable offences is on the rise.

KEYWORDS: criminal offence / misdemeanor / diversion order / educational measures / juvenile detention / children in conflict with the law